

SERDENGEÇTİ JOURNAL IN TURKISH POLITICAL LIFE AND THE CONSTRUCTION OF CONSERVATIVE NATIONALISM

İLHAN BİLİCİ

Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Mail: bilici.ilhan61@gmail.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4085-7274>

ABSTRACT

Serdengeçti periodical was an opposition publication founded by Osman Yüksel (Serdengeçti) in the last years of the single party period. The political positioning of the periodical not only directly affected its editorial policy, but also shaped Serdengeçti's ideological composition. It is the product of a social reaction against the modernisation efforts of the early Republican period. In this context, the main purpose of this study is to analyse the ideological formation of Serdengeçti periodical, which constitutes one of the turning points of Turkish nationalism. In the present study, it is argued that Serdengeçti had a conservative nationalist ideological composition based on the Turkish-Islamic synthesis. In the construction of the aforementioned composition, it can be argued that Serdengeçti pursued the desire to establish a unity or closeness with the Islamic geography with the ideological formation to be constructed rather than a Turanist and irredentist political imagination based on the ethno-identity component. The study also concluded that the ideological composition was tried to be constructed and presented to the society around effective communication and popular reactionary discourses. In this respect, all signed and unsigned issues of the 33-issue Serdengeçti periodical, which lasted for 15 years between 1947 and 1962, were analysed via qualitative content analysis within the scope of the study.

Keywords: Serdengeçti Periodical, Conservative Nationalism, Osman Yüksel, Republican Modernisation, Turkish Nationalism.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma

Geliş Tarihi: 09.02.2024

Kabul Tarihi: 17.03.2024

Yayın Tarihi: 15.06.2024

Yayın Sezonu: Ocak-Haziran

Makaleye Atıf Bilgisi

BİLİCİ İhan, (2024). "Türk Siyasal Hayatında Serdengeçti Dergisi Ve Muhafazakâr Milliyetçiliğin İnşası". *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. Yıl: 20 Sayı: 66. (242-264)

muhafazakârdüşünce • yıl: 20 - sayı: 66 • Ocak-Haziran 2024

TÜRK SİYASAL HAYATINDA SERDENGEÇTİ DERGİSİ VE MUHAFAZAKÂR MİLLİYETÇİLİĞİN İNŞASI

İLHAN BİLİCİ

ÖZ

Serdengeçti dergisi tek parti döneminin son yıllarında Osman Yüksel (Serdengeçti) tarafından kurulmuş muhalif bir yayın organıdır. Derginin siyasal konumlanması ya da pozisyon alışı doğrudan yayın politikasını etkilemekle birlikte Serdengeçti'nin ideolojik terkiğini de şekillendirmiştir. O, erken Cumhuriyet dönemindeki modernleşme gayretlerine karşı oluşan toplumsal bir tepkinin ürünüdür. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı Türk milliyetçiliğinin dönüm noktalarından birini teşkil eden Serdengeçti dergisinin ideolojik formasyonunu analiz etmektir. Mevcut çalışmada Serdengeçti'nin Türk-İslam sentezini esas alan muhafazakâr milliyetçi bir ideolojik terkiğe sahip olduğu ileri sürülmektedir. Bahse konu terkiğin inşasında Serdengeçti etno-kimliksel bileşeni esas alan Turancı ve irredentist bir siyasal tasavvurdan ziyade inşa edilmek istenen ideolojik formasyon ile İslam coğrafyasıyla birliktelik ya da yakınlık kurma arzusu güdüldüğü ileri sürülebilir. Çalışmada ayrıca etkili iletişim ve popüler reaksiyoner söylemler etrafında ideolojik terkiğin inşa edilmeye ve topluma sunulmaya çalışıldığı sonucuna da ulaşılmıştır. Bu minvalde, 1947 ile 1962 yılları arasında toplam 15 yıllık varlık mücadelesinde 33 sayılı Serdengeçti dergisinin imzalı ve imzasız bütün sayıları çalışma kapsamında niteliksel içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serdengeçti Dergisi, Muhafazakâr Milliyetçilik, Osman Yüksel, Cumhuriyet Modernleşmesi, Türk Milliyetçiliği.

Giriş

Türkiye’de tek parti dönemi, 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle başlayan ve çok partili siyasal hayata geçişin ilk adımı olarak kabul edilen 1946 yılına kadar devam eden süreci kapsamaktadır. Bu dönem, basın-iktidar ilişkilerinde tekeli ve tek taraflı bir tahakkümün/düşüncenin belirmesine tekabül etmektedir. Zira bu dönemde, özgürlükçü ve plüralist demokrasinin hayat bulmasına imkân tanıyan mekanizmaların sınırlılığı, basın üzerindeki kontrol ve sansürün yaygınlığı ve iktidarın yayınlanan içeriklere sıkı bir denetim mekanizması geliştirmesi gibi hususlar basın-iktidar ilişkilerinde belirleyici etkenler olmuştur. Konjonktürel bir gereklilik olarak yorumlanabilecek bu ilişkide devletin kurucu kadrosu ve siyasal teşkilatı çağdaşlaşma yoluyla toplumu dönüştürme misyonu Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönem siyasi fikirleri içerisinde yer alan ve bir nevi dönemin kurtuluş reçetesi olarak görülen Türkçülük, Osmanlılık, İslamcılık ve Sosyalizm gibi ideolojilerin gereklilikleri yeni siyasal iktidar tarafından sorgulanmıştır. Bu itibarla modernleşmenin bir gereği olarak hayata hâkim kılınmak istenen devrimlerin bilincini, resmî ideolojiyi, iktidarın politikalarını, kalkınma projelerini ve toplumsal değişim programlarını topluma sunmaya kaynaklık edebilecek unsurlara, fikirlere ve araçlara öncelik tanınmıştır. Bu minvalde, yazılı ve görsel medya başta olmak üzere topluma sunulan yayınlar, modernleşme çabalarını ve Batılılaşma politikalarını destekleyen ya da meşrulaştıran içeriklerle donatılmıştır. Ancak pozitivist metodolojiyi kendine şiar edinen ve geçmişten mutlak bir kopuşu ittihaz eden Cumhuriyet modernleşmesi özellikle toplumsal değerler sistemini kuramaması dolayısıyla 1940’lı yıllarda çeşitli kesimlerce sorgulanmaya ve güçlü bir muhalefetle karşılaşmaya başlamıştır. Bahse konu sorgunun gerçekleşmesinde rejimin din, ahlak ve milli kimlik gibi unsurların meşruiyet sorunlarının çözülmesinde birer enstrüman olarak kullanılmak istenmesi alternatif fikir kümelerini ortaya çıkarmıştır. Böylelikle siyasal ve toplumsal düzlemde fikri çeşitliliğin farklı simaları yavaş yavaş görünür olmaya başlamıştır. Bu gayretlerden ve simalardan birisi de “Türkiye’nin basın, siyaset ve düşünce tarihinde temsil gücü yüksek olan simge bir isim” (Özcan, 2018: 289) şeklinde tasvir edilen Osman Yüksel’in *Serdengeçti* isimindeki süreli yayınıdır.

Türk milliyetçiliğinde adeta bir dönüm noktası olarak nitelendirilen *Serdengeçti* dergisi Bora’ya (2017: 286) göre, Türkçülüğü dini muhafazakarlıkla birleştirmek ve aynı zamanda onun popülist bir çizgiye oturtulmasını sağlamak üzere milliyetçi-muhafazakâr bloğun genişlemesine kaynaklık eden dönüşüm mimarlarından birisidir. Bu dönüşüm anti-komünizmin etkisiyle

etnik romantizmden uzaklaşan ve İslam ile şereflenmeyi amaçlayan bir milliyetçiliği hedeflemiştir. Bölükbaşı (2023: 262) ise Türk sağının üç ideolojisi olan milliyetçilik, muhafazakarlık ve İslamcılığı bir araya getirmesi ve bir arada değerlendirmesi açısından *Serdengeçti* dergisinin özgün yanını vurgulamaktadır. Öte yandan, İlhan'a (2019: 3) göre çok partili siyasal hayata geçildikten kısa bir süre sonra demokratik ilke ve uygulamaların tam olarak yerleşmediği siyasal bir atmosferde ve sıkıyönetim uygulamalarının varlığını sürdürdüğü bir süreçte cesur bir yayın politikasıyla ortaya çıkan ve varlık kazanan *Serdengeçti* dergisi Türk muhafazakarlığının gelişiminde önemli yapı taşları içerisinde yer almaktadır. Safi (2007: 133) de benzer bir değerlendirme yaparak muhafazakâr düşüncenin her yönüyle tartışılmaya açılmasına kaynaklık eden *Serdengeçti* dergisinin “İslamcılık-milliyetçilik ilişkisini tekrar gündeme getir[mesi]” noktasındaki önemini vurgulamaktadır. İlgili çalışmaların dışında *Serdengeçti*'nin basın iktidar ilişkileri bağlamında siyasetle olan ilişkisini (Özcan, 2009); Osman Yüksel'in siyasal manevralarını, beslediği kaynakları ve *Serdengeçti*'nin siyasal hayat üzerindeki etkilerini (Yalçın, 2018); sağ siyasetin belirleyici aktörleri içerisinde yer alan *Büyük Doğu*, *Sebilürreşad* ve *Serdengeçti* gibi dergiler üzerinden düşman temsillerinin incelenmesini (Karakuş, 2014); *Serdengeçti* dergisinin Türk kültürü ve edebiyatı açısından ihtiva ettiği değerlerin ortaya konulmasını (Başok, 2022) ele alan doğrudan ve dolaylı olarak *Serdengeçti* dergisine temas eden çalışmalara rastlamak mümkündür. Bahse konu çalışmaların bir kısmı her ne kadar *Serdengeçti*'nin ideolojik pozisyonuna ilişkin değerlendirmeleri ihtiva etmesine karşın onun nasıl inşa edildiğine dair derinlemesine analizler barındırmamaktadır.

Bu doğrultuda, mevcut çalışmanın temel amacı *Serdengeçti* dergisinde ideolojik formasyonun inşasında kullanılan temel parametreleri analiz etmektir. Söz konusu analiz doğrultusunda ilgili çalışmada *Serdengeçti* dergisinin muhafazakâr milliyetçi temaya sahip olduğu ileri sürülmektedir. Ancak bahse konu temanın inşasında etno-kimliksel bileşeni esas alan Turancı ve irredentist bir siyasi tasavvurdan ziyade inşa edilmek istenen ideolojik terkip ile İslam coğrafyasıyla birliktelik ya da yakınlık kurma arzusu güdüldüğü ileri sürülebilir. Bu doğrultuda *Serdengeçti* mesajını muhatabına kolaylıkla iletmeyi başarabilen ve hitap ettiği kitleyle rahatlıkla ortaklaşabilen bir hüviyetle oldukça hissi ve edebi sanatları ustalıkla kullanabilen ama bir o kadar da popüler reaksiyoner söylemin etrafında şekillendiği bir ideolojik formasyon geliştirmiştir. İlgili formasyonun analiz edilebilmesi adına *Serdengeçti*'nin 33 sayılık arşivi taranmıştır. Taramalar gerçekleştirilirken çalışmada yöntem-bilimsel açıdan keşfetmeyi ve anlamayı esas alan (Creswell, 2017: 4) ve süreli

yayın gibi materyallerin incelenmesinde kullanılan (Bilgin, 2014) niteliksel içerik analizi tekniği (Neuman, 2010: 142) benimsenmiştir. Çalışma kapsamında *Serdengeçti*'nin 33 sayılı külliyatında ideolojik pozisyonuna ilişkin değerlendirmelere imkân tanıyacak konular, kavramlar ve temalar incelenmiştir. Metnin akış kurgusunda ilk olarak *Serdengeçti* dergisinin ortaya çıkışı, amacı, ele aldığı konular ve yazar kadrosu gibi hususlar ele alınmaktadır. Sonrasında ise bir tepki hareketi olarak ortaya çıkan ve ideolojik konumlanışını oluşturan *Serdengeçti*'nin kime ve neye karşı pozisyon aldığı sorgulanmaktadır. Son olarak da *Serdengeçti* sayfalarında ideolojik formasyonun oluşumuna kaynaklık eden kavramlar, konular ve temalar incelenmektedir.

Serdengeçti Dergisi: Ortaya Çıkışı ve Amacı

“Hak ve hakikat yolunda durmadan, yılmadan Allaktan başka kimseden korkmadan mücadele eden bir mecmua” (*Serdengeçti*, Mart 1959: 12) olduğunu iddia eden *Serdengeçti*, yayın hayatına 20 Nisan 1947 tarihinde Osman Yüksel¹ liderliğinde başlamıştır. 15 yıllık varlık mücadelesindeki dergi sadece 33 sayı çıkarabilmiştir. Aylık olarak çıkması planlansa da *Serdengeçti*, işlenen

1 *Serdengeçti* dergisinin farklı sayılarında farklı bilgilere rastlamak mümkün olsa da Osman Yüksel ilk sayıda derginin sahibi ve yazı işleri müdürü olarak belirtilmektedir. *Serdengeçti*'nin 9. Sayısında sahibi ve müessesese müdürü olarak Osman Yüksel, neşriyat müdürü olarak da Mehmet Altınsoy belirtilmiştir. Derginin 10. Sayısında ise sahibi ve neşriyat müdürü gibi pozisyonların yanında şu şekilde ilaveler yapılmıştır: idare işlerinden sorumlu Erdoğan Okçu ve teknik işlerinden sorumlu Metin Ören. Künye bilgilerinde yer alan bir başka değişiklik de 11. ve 12. Sayılarında yapılmıştır. Bu sayılarda dergi sahibi olarak M. Yüksel'dir. Ancak 14. ve 15. Sayılarda ise yine aslına özgü bir değişiklik yapılarak Osman Yüksel dergi sahibi olarak belirtilmiştir. 19. ve 20. Sayılardan son sayıya kadar Osman Yalın neşriyat müdürü olarak künyede yer alan isimler içerisinde bulunmaktadır. Dergi iktisadi sebepler başta olmak üzere dönemin siyasal iktidarının da tutumu doğrultusunda başta Ankara, İstanbul ve Konya olmak üzere üç farklı şehirde bulunan matbalar tarafından basılmıştır. Yayın hayatı boyunca hiçbir reklamı kabul etmeyen ve reklama yer vermeyen *Serdengeçti*'nin en önemli gelir kaynağı benimsenen abonelik sistemi ile elde edilen okuyucu gelirleridir. Bütün mesaisini sadece dergi çıkarmaya adanmış ve hariçte hiçbir işi olmayan birisi için önemli bir meblağa ulaştığını ileri sürmek yanıltıcı olmasa gerektir. Derginin ulaştığı tiraj da bu durumu doğrular niteliktedir, fakat dergide tiraj oranlarına ilişkin net bir rakam telaffuz edilmemektedir. Buna karşılık “Bayiler Resmigeçidi” başlıklı yazılarda yer yer derginin yüzlerce bayiye binlerce nüsha şeklinde gönderildiğine değinilen çeşitli yazılara rastlamak mümkündür. Bu doğrultuda satış rekoru kıran (Darendelioğlu, 1977: 236) *Serdengeçti* dergisi Özcan'a göre ilk sayılarında “ortalama 40-50 bin civarında” (Özcan, 2010: 99) satış rakamına ve toplamda “bir milyona yakın baskı” (Özcan, 2018: 290) sayısına erişmiştir.

konular², benimsenen üslup³ ve siyasal iktidar ile olan ilişkisi münasebetiyle bu amacını gerçekleştirememiştir. Gerek maruz kaldığı yasal tahkikatlar ve sonrasında ortaya çıkan mahkumiyetler⁴ gerekse de bayilerin dergi paralarını göndermemeleri gibi iktisadi sebepler⁵ onun süreklilik taşımasını ve belirli periyotlarda çıkmasını engellemiştir. Lakin, “ne zaman, nerede, nasıl çıkacağı belli olma[yan]” *Serdengeçti*’nin muhakkak çıkacağı hatta “bir çıkar pir çıkar” düsturuyla hareket edeceği ifade edilmektedir (Serdengeçti, Mart 1959: 12). Dergi son sayısını Şubat 1962’de okuyucuyla buluşturarak yayın hayatına veda etmiştir. *Serdengeçti*’ye dair kısa bir bilgilendirmeden sonra ‘Serdengeçti nedir?’ ya da ‘Serdengeçtiler kimlerdir?’ sorularına cevap aramak yerinde bir teşebbüs olacaktır. Bunun için de dergide kullanılan sloganlara bakmak faydalıdır. *Serdengeçti* kendisini “Türkiye’nin; en ateşli, en cesur mücadele dergisi” ve “Allaha-Millete Vatana koşanların dergisi” (Serdengeçti, 1948b: 16) olarak tanımlamaktadır. Bir başka sloganda da *Serdengeçti* “kötü niyetlere şer kuvvetlere karşı mukaddes bir cihad açanların, bu yolda pervasızca yürümeye yemin edenlerin” (Serdengeçti, 1949c: 16) dergisidir. Söz konusu sorulara yöneltilen cevaplar *Serdengeçti*’nin hak ve hakikat yolunda Tanrı’nın buyruğunu ve Peygamberin sözünü⁶ yerine getirme amacıyla olduğunu göstermektedir (Serdengeçti, 1949c: 16). Dolayısıyla “Hakka tapar, halkı tutar” parolasıyla yola çıkan *Serdengeçti* “Tanrıdağı kadar Türk, Cebeli

2 Dergide ele alınan konular arasında daha çok anti-komünizm, Kemalist modernleşme, din, kadın ve gençlik sorunları ile dış politikaya ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır. Burada dış politika meselesine özel bir parantez açmak yerinde bir teşebbüs olacaktır. Zira dış politika meselesine derginin 11 sayısı ve sonrasında yer verilmiştir. Tamamıyla konjonktürel gelişmelerin bir gerekliliği olarak ele alınan bu duruma ilişkin şu değerlendirme yapılmaktadır: “Şimdiye kadar *Serdengeçti*’de dünya durumu, dış politika hakkında tek bir makale dahi neşretmedik. Sadece memleketin ve milletin dertleri çerçevesi içinde kaldık (...) Sonra dünyanın herhangi bir yerinde cereyan eden içtimai, iktisadi, siyasi her hareket dönüp dolaşır, ister istemez bizi de alakadar ediyor” (Serdengeçti, Eylül 1950b: 8).

3 Günlük dilin en yalın hali bütün doğallığıyla okurla paylaşıldığı *Serdengeçti* dergisindeki yazıların ekseriyeti akıcı bir üslup ile kaleme alınmıştır: “Biz serdengeçtinde hep aynı usulü takip ediyoruz. Vaizci, nasihatçı sayıp dökücü kuru bir usul yerine yaşatıcı; teşhir edici bir yol takip ediyoruz” (Serdengeçti, 1948a: 13). Bu durum derginin okur ile buluşmasını ve muhatap kitlesi tarafından kabul görmesini sağlayan en önemli faktörlerdendir. Dergiye karşı okuyucu kitlesi açısından yoğun bir ilginin uyanmasına kaynaklık eden bir başka faktör de tek parti iktidarının hükmünü icra ettiği bir zamansallıkta süreli yayınlar üzerindeki kontrol ve sansürün güçlü bir şekilde icra edildiği bir dönemde “toplumun geniş bir kesiminin söylemek isteyip söyleyemediklerini net ve dolaysız bir şekilde ifade etmesi olmuştur” (Özcan, 2018: 296).

4 Derginin 29.uncu sayısında *Serdengeçti* “yedi defa hapisaneyeye düşmüş elli yedi defa mahkeme huzuruna çıkmış, çıkarılmıştır” (Serdengeçti, Mart 1959: 12) değerlendirmesi yapılmaktadır.

5 Bu durum imzasız bir yazıda veciz bir şekilde dile getirilmektedir: “Bayilerimiz: Hesabımızı çabuk görün. Şimdilik dışardayız. Biraz iş yapalım” (Serdengeçti, 1949c: 16).

6 *Serdengeçti*’nin düstur olarak ittihaz ettiği Peygamber’in ilgili sözü: “Hakikat karşısında susan sessiz, şeytandır” (Serdengeçti, 1949c: 16).

Nûr kadar Müslümandır” (Serdengeçti, Nisan 1957: 16). Söz konusu sloganların her biri derginin ideolojik terkibine ilişkin özgün fikirler sunmakta ve *Serdengeçti*’nin güçlü İslami söylemini Türkçü bir bağlamda yoğurması onu aksiyoner, milliyetçi ve mukaddesatçı bir siyasal teze sahip aktör konumuna oturtmaktadır.

Osman Yüksel, *Serdengeçti*’yi kurmasındaki temel gerekçeyi ya da fikrinin berraklaşmasına katkı sağlayan olayı 1944 tarihli Irkçılık-Turancılık Davası’na dayandırmaktadır. Yüksel’e göre söz konusu dava Sabahattin Ali ile Hüseyin Nihal Atsız arasındaki basit sıradan bir dava olmaktan öte milliyetçiler ile komünistler arasındaki bir davaya dönüşen hadise olarak anlamlandırılmaktadır (Yüksel, Mayıs 1947: 6). Zira bu dava ile Yüksel milliyetçi, mukaddesatçı kesimin sözcüsü olan aktörlerin ve yayın organlarının siyasal ve toplumsal hayatta aktif rol oynamadığı düşüncesiyle yeni bir neşriyatı kurma misyonunu üstlenmiştir. “Serdengeçtinin Müdafası” temalı yazıda Yüksel, neşriyata başlama fikrini şu satırlarla kaleme almaktadır:

“Ankaraya gelir gelmez neşriyata şöyle bir göz attım. Cesurane yazılar vardı. Derhal bir dergi çıkarmıya karar verdim. Adı Serdengeçti olacaktı. Serdengeçti bir ruhla bütün kötülüklerin ahlaksızlıkların, üzerine dolu dizgin yürüyecektik. Mecmuamızın altına şöyle bir yazı yazdık. “Allah’a Millete, Vatana koşanların dergisi” Bu vatani ve bu milleti karşılıksız, menfaatsiz kara sevdalılar gibi mecnunlar gibi seven asil ve cesur bir ruhla millet dertleri üzerinde durduk” (Yüksel, Ekim 1947: 6).

Yüksel’in *Serdengeçti* dergisini kurarak bir nevi milliyetçi ve mukaddesatçı kesimin neşriyat dünyasındaki yalnızlığını gidermeyi ve o alandaki boşluğu doldurmayı amaçladığı ifade edilebilir.⁷ 1940’lı yıllardan itibaren kötü niyetlilere, şer kuvvetlere karşı amansız bir mücadelenin mihmandarlığını yapan (Yüksel, Mart 1956: 3) derginin amacı “Allah-Millet-Vatan davasıdır” (Yüksel, Mayıs 1956: 5). Bahse konu davanın yüceltilmesi ve savunulması derginin esasları arasındadır. *Serdengeçti* dergisinde ayrıca değerlerinden uzaklaştırılan ya da onlara yabancı kalan Anadolu insanının anlam arayışına ve mukaddesat yolculuğuna ışık olabileme amacı da güdülmektedir. Bu itibarla onun en büyük gayesi “bunalan ruhlara bir damla nûr, hasret ve harareten çatlayan dudaklara

7 Ancak bu ifade o dönemde *Serdengeçti*’den başka bahse konu temalara ya da ideolojik kaygılara sahip herhangi bir derginin olmadığı anlamında yorumlanmamalıdır. Zira bu dönemde İslami hassasiyetlere sahip *Büyük Doğu*, *Hakikat Yolu*, *Ehli Sünnet*, *Hareket*, *Selâmet*, *Doğru Yol*, *Hakka Doğru*, *İslam Dünyası*, *Doğan Güneş*, *Sebilürreşad*, *İslam Yolu* ve *İslâmiyet* gibi süreli yayınların varlığından bahsetmek mümkündür. Diğer taraftan *Altın Işık*, *Bucak*, *Doğu*, *Kalem*, *Kızılma*, *Kür Şad*, *Özleyiş* ve *Türkeli* gibi milliyetçi kaygılan barındıran dergi ve mecmuaların varlığından da bahsedilebilir. Ancak muhafazakâr milliyetçi bir terkiibe sahip olma noktasında *Serdengeçti* dergisi yukarıdaki dergilerden pozitif anlamda ayrılmaktadır.

bir damla su verebilmektir” (Serdengeçti, 1947b: 4). “Met’e kadar – Mustafa Kemal’e kadar” (Serdengeçti, 1947b: 4) Türkiye’nin böylesi bir mesuliyete duçar olduğu ileri sürülmektedir. Bahse konu sorumluluğun ifasında da Serdengeçtilerin ideali “ne faşizm ne sosyalizm ne beynelmencilik ve ne de insanlık düşmanı komünizmdir. Ancak; Atalarımızın bıraktığı değerler yolunda ilerleyerek milliyetçi kalmaktır” (Gürdağı, Mart 1948: 16). Burada özellikle *Serdengeçti*’nin ideolojik pozisyonuna ilişkin milliyetçi bir konumlanmış belirmektedir. Zira gelenek vurgusu yapılarak milliyetçiliğin sosyo-kültürel ve tarihsel değerlere olan bağlılık hissi görünür kılınmak ve canlı tutulmak istenmektedir.

Yukarıda belirtilen amaç doğrultusunda *Serdengeçti* dergisinin hedef kitlesini gençlik oluşturmaktadır. Osman Yüksel’in de genç bir aktör olması bunda etkilidir. Ayrıca derginin hem ideolojik konumlanması hem de yazar kadrosunun⁸ niteliği buna mümbit bir zemin sunmaktadır: “Serdengeçti mecmuası milliyetçi, mukaddesatçı gençliğin ateş hattıdır” (Serdengeçti, Nisan 1957: 16). Derginin farklı sayılarında gençleri baz alarak yazıların ortaya konulması, sadece onlara hitap edilmesi ve *Serdengeçti*’nin safına katılmaları noktasında çeşitli söylemlere rastlamak mümkündür. Bu doğrultuda dergi “genç istidatları tanıtmak, vatan duygulu, millet sevgili memleket çocuklarını bir araya toplama” (Serdengeçti, 1947a: 2) gayretindedir.

Milliyetçi ve mukaddesatçı duygulara sahip gençlerin dergi etrafında toplanmak istenmesi yarının Türkiye’si ile ilişkilendirilmektedir, çünkü *Serdengeçti*’ye göre mevcut çürümüş, yıpranmış, iradesiz, idaresiz, iktidarsız ve iktidar düşkünlerinin elindeki Türkiye ancak ve ancak ümit, sevgi, aşk ve heyecan kaynağı olarak nitelendirilen gençliğin eliyle büyük ve mamur bir merhaleye ulaştırılabilecektir (Serdengeçti, Haziran 1951: 2). Bahse konu imanlı ve inançlı ülkücü gençliği memleketin istiklal ve istikbaline yönelik her türlü “hikmetinden sual olunmayan” niteliklere dair ne varsa ortadan kaldıracığı ve yarının sağlam Türkiye’sinin görünmez ve bilinmezlerin değil görünür ve bilinirlerin üzerinde kurulacağı bir davanın⁹ temsilcisi olarak vurgulanmaktadır (Serdengeçti, 1947c: 5).

8 Dergideki yazıların ekseriyeti Osman Yüksel tarafından imzalı ve imzasız bir şekilde kaleme alınmıştır. Yer yer müstear isimler (Serdengeçtiler, Bağrıyanık, Aşık Fedai, Karazor, Mahkûm, Salim Zeki, Muzip, Terbiyeci ve İsrgan) kullanan Osman Yüksel’in yanında dönemin muhafazakâr ve milliyetçi isimleri arasında yer alan aydın, gazeteci, edebiyatçı, şair, öğretmen ve öğrenci gibi farklı meslek temsilcilerinden simaların yer aldığı belirtmek mümkündür. Bu isimler arasında Ali Fuat Başgöl, Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek, Eşref Edip, Hüseyin Nihal Atsız, M. Şevket Eygi, Nevzat Yalçıntaş, Yavuz Bülent Bakiler, Peyami Safa, Bekir Berk, Nureddin Özdemir ve M. Kubilay İmer öne çıkmaktadır.

9 Ancak, Serdengeçti bu davasında ve hülyasında yalnızdır ve siyaseten bağımsızdır. Okuyucularından gördüğü emsalsiz yardım sayesinde tek başına amansız bir mücadelenin miğferi olan Serdengeçti “hiçbir partinin ve hiçbir adamın adamı” değildir (Serdengeçti, Sayı 11: 15). Memleketin, milletin ve mukaddes bir davanın adamı olmaya çalışan bir birlikteliğin/hareketin neferi olarak kendini itihaz eden

Serdengeçti dergisinin kuruluşu ve amacına değindikten sonra onun Türk siyasal hayatında siyasi fikir temsili olarak bir ideolojik konumlanışın mimarı olması hasebiyle benimsediği ideolojik formasyonun niteliğini analiz etmek ve bir karşı konumlanış olarak ortaya çıkan *Serdengeçti*'nin neye ya da kime cephe aldığını ele almak yerinde bir teşebbüs olacaktır.

Serdengeçti'de Pozisyon Alışın Mimarı Cumhuriyet Modernleşmesi

Serdengeçti'nin ortaya çıkışı gibi ideolojik terkihi de Kemalist modernleşmeye bir tepki hareketi olarak inşa edilmeye çalışılmaktadır. Dergide Kemalist modernleşmenin ve tek parti politikalarının özellikle tarihsel sürekliliğin kopuşuna kaynaklık etmiş olmaları hasebiyle eleştiri oklarının hedefindedirler. Bu minvalde, *Serdengeçti*'de ifade edilen eleştirileri birkaç başlık altında değerlendirmek mümkündür. Öncelikle *Serdengeçti* dergisinde Kemalist modernleşmeye dair dile getirilen hususlardan bir tanesi geçmişin inkârı ve tarihin başlangıç noktası üzerinedir. “Gençlik Uyanıyor” başlıklı imzasız bir yazıda ilk okuldan üniversiteye kadar sistematik bir şekilde genç neslin aldatıldığı ve yanlış yönlendirildiği dile getirilmektedir: “Okuma kitaplarından, tarih kitaplarına varıncaya kadar bütün talim tedris neşir vasıtaları, baştakilerin arzularına göre tertip ve tanzim edildi. Bu adamlar tarihin akışını dahi kendi arzuları, kendi ihtirasları istikametinde gösterdiler” (Serdengeçti, 1948a: 6). Bu noktada, Cumhuriyet modernleşmesinin temel enstrümanları ve ideolojik aygıtları içerisinde yer alan Halkevleri'ne dair eleştiriler dile getirilmektedir. *Serdengeçti*'ye göre “Halkevlerinin gayesi, eski idareyi, maziyi, tarihi yerin dibine geçirmek, yeni idareyi ve onun şereflerini halka sevdirebilmek[tir]” (Serdengeçti, Ocak 1959: 12). “Bizi mazimizden, bizi kökümüzden, bizi bizden ayırdılar” ve “şanlarla, şereflerle dolu koca Türk tarihi onlarca devri istibdat, kapkara Orta Çağ” (Serdengeçti, Eylül 1957: 1) olarak değerlendirilerek Kemalist modernleşmede geçmişin inkârı ile yeninin yüceltilmesi söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda benzer bir değerlendirme de Kamil Hocaoğlu tarafından “Camileri Kilise Yaparken” başlıklı yazıda kaleme alınmıştır:

“Doğunun Batıya karşı en büyük zaferini temin ederek yeni bir devir açan koca Fatih, bu muazzam zaferin manasını, Ayasofya kilisesine çevirmek suretiyle abideleştirmiş

Serdengeçti hiçbir partiye, hizbe ve adama dayanmamaktadır (Serdengeçti, Mayıs 1956: 16; Serdengeçti, Mayıs- Haziran 1952b: 32). Onun bu konumlanışı hem CHP hem Demokrat Parti (DP) hem de Milli Birlik Komitesi (MBK) dönemlerinde yasal kovuşturmalar ve mahkumiyetler ile yüzleşmesine sebebiyet vermiştir. İmzasız bir yazıda bu durum şu şekilde dile getirilmektedir: “Hakikati ketmetmediğimizden, aynaya dayı diyemediğimizden her üç devrin de sanığı olduk” (Serdengeçti, Şubat 1962: 3). Dolayısıyla *Serdengeçti*'de hakikat hiçbir hatıra feda edilebilecek bir nesne olarak nitelendirilmemektedir.

ve hadise Fatih ve zaferi ile birlikte Türklüğün milli bir mefahiri olarak intikala etmiştir. Vakta ki Türk fikir, sanat ve zafer abidelerine karşı bir imha politikası zuhur etmiştir; bu cami de bu meyanda müzeye tebdil ile Fatihe ve dolayısıyla Türklüğe ve İslamiyete hakaretlerin en büyüğü yapılmış, 1453'ün bütün mana ve heyecamı böylece topyekün inkar edilmiştir" (Hocaoğlu, Haziran 1951: 13).

Burada temas edilmesi gereken bir başka husus da *Serdengeçti*'ye göre Cumhuriyet modernleşmesinin tarih anlayışıdır. Bahse konu tarih anlayışına ilişkin şu şekilde bir ifadenin altı çizilmektedir: "Her şey onlarla başlıyordu. Şanlar, şerefle dolu Türk tarihi onlarca devri istibdattı. Kapkara orta çağdı" (Serdengeçti, Eylül 1950a: 3). Yeni devletin benimsediği geçmişten kopuş politikası Serdengeçti'ye göre "Türk ve Müslümanların mazisini tahliye etmek ve baştan aşağı yepyeni Garp tipinde modern bir devlet kurmak" (Leyvarız, Ağustos 1952: 6) amacındadır. Böylelikle Cumhuriyet modernleşmesi ile tarihin muhtevası değişime maruz kalmış ve yeni tarih anlayışı yeni devletin kurulmasıyla başlatılmıştır.

Kemalist modernleşmeye dair bir başka eleştiri konusu da kültür emperyalizmi kavramı üzerinden gerçekleştirilmektedir. "Tabiatta her varlık kendi nevi aslı içinde gelişir, tekâmül eder" ifadesiyle milletleri benzeştirerek aslını unutan ve tarihinden kopan toplumların başka milletlere benzemeleri ve başka milletlerce yönetilmeleri durumu kültür emperyalizmi kavramı ile ilişkilendirilmektedir (Serdengeçti, Eylül 1950b: 8). Kültür emperyalizmini siyasi emperyalizmden daha tehlikeli gören Serdengeçtiler onun topluma dostça yaklaştığını yavaş yavaş vicdana, gönüllere ve kafalara yerleştiğini ve zamanla adet ve telakkilere nüfuz ettiğini vurgulamaktadırlar. Türkiye'nin böylesi bir tehdit algısıyla karşı karşıya kaldığını Çanakkale'yi geçemeyen kuvvetin kültür emperyalizmi maskesi altında kolayca ve tehlikesizce topluma nüfuz ettiği ve bunun her geçen gün topluma özgü hasletlerin ortadan kaldırılması noktasında tehlikeli sonuçlara yol açtığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda "bütün dünyanın önünde hürmetle eğildiği eski Türk-Müslüman hasletlerine bugün hasret çekiyoruz. Ailede, cemiyet ve iş hayatında bozguna uğradık. Asrileşmek, modernleşmek maskesi altında garbın bütün müzahrefatını memlekete ithal ettik. Vatani kurtaran ruh, Millî mücadele ruhunu öldürdük" (Serdengeçti, Eylül 1950b: 8). Dolayısıyla modernleşme Türkiye'nin kendi köklerine bağlı kalarak kimliğini koruma sorumluluğunu sürdürememiştir. "Manevi emperyalizm" başlıklı yazısında Osman Yüksel milletleri ayakta tutan onların birbirleriyle sıkı ilişkiler geliştirmelerine kaynaklık eden manevi değerleri yani ortak duygu ve ülküleri bulunur. Bunlara milli his ya da milli kültür denir. Türk modernleşmesi özelinde yapılan ve dini, tarihi ve edebiyatı kapsayan bu kendine dönme ve millileşme hamlesi

aynı zamanda Batı'ya dönmeyi ve Batılılaşmayı zaruret görmüştür. Bu kapsamda, ilgili yazıda şu şekilde devam edilmektedir:

“Geri kalmıştık, Avrupalılaşmak lazımdı, bunun için Avrupa'dan ilim, teknik, metod alacaktık. Çünkü bunların milleti milliyeti vatanı yoktu. Bütün beşeriyetin malıydı. Halbuki maalesef böyle olmadı. Siyasi müstevlilere karşı sım sıkı kapadığımız kapıları manevî emperyalistlere, kültür istismarcılarına karşı arkasına kadar müsamahasızca açtık. Şaşırdık, taşkırdık, kendimizden geçtik. Eskiden çölden gelen fellahın önünde nasıl eğildiysek, şimdi de Avrupa'dan gelen her nursuzun önünde öylece eğildik” (Yüksel, Mayıs 1947: 3).

Avrupa'yı taklit ederek bir dönüşüm yaşayan ya da bu dönüşüme yol açan politikalara karşı eleştirel yaklaşıldığı *Serdengeçti* dergisinde söz konusu taklitçiliğin toplumun varoluşunu ve selametini etkileyen her alanda cereyan ettiği vurgulanmaktadır. Bu duruma temas eden bir yazı “Türk Musikisi ve katilleri” başlıklı yazıda N. Sevilen'in kaleminden *Serdengeçti* sayfalarına yansımaktadır:

“Tanzimat'tan beri şu Avrupa'yı tıpkı bir sürtük aynası gibi yüzümüze tutup ilim, edebiyat, musiki, kıyafet ve zevk tuvaleri yaptık. (...) Bütün bu Avrupai hareket ve ölü davranışlar değildir ki tarihin bağrına zamanın kollarında sığmayan bu millet topyekûn madde ve mana ikliminde kendini inkâr edecek bir hale geldi. Zamanın serdarı, zeminin mimarı Türkü dünya meziyetlerinden uzaklaşması hep o kışır ve cevhersiz taklitçiliğin acı neticeleridir” (Sevilen, Mayıs 1947: 10).

Yani, modernleşme ile Türk milletinin maddi ve manevi bağlamda kendini inkâr etmesine ve kültürel özünden kopmasına kaynaklık edilmiştir.

Öte yandan, bir insan ve toplum tahayyülüne ilişkin Kemalist modernleşmenin tasarısı da *Serdengeçti* dergisinde eleştiri oklarının hedefindedir. Türk inkılabının “şarkın Statik fatalist âlem görüşü, insan telâkkisi yerine, müspet, dinamik, determinist bir âlem görüşü, bir hayat anlayışı getirm[esi]” ile “cemiyete yeni bir hayat iksiri bahşedildi” (*Serdengeçti*, 1947b: 4) şeklindeki ifade modernleşmeye dair yorumlara örnek olarak verilebilir. Söz konusu iksir ile “dünya fani olmaktan çıktı; herkes hayata sarıldı. Tekkeler türbeler kapatıldı. Hacet tepeleri park oldu. İnkılaplar, yıkılışlar, çöküşler, yenileşmeler birbirini takip etti” (*Serdengeçti*, 1947b: 4). Böylelikle geleneksel ve dini unsurları ihtiva eden ya da simgeleyen kurumlar kapatılarak yerel unsurların değişimi sağlandı. Ancak çok geçmeden bu teşebbüsün olumsuz sonuçları ilgili yazının devamında şu şekilde ele alınmaktadır:

“Çok geçmeden eski şark tembelliği vurdum duymazlığı tekrar kendisini gösterdi. Tekkelerin yerini kahveler aldı. Hızır Aleyhisselâm yerini piyango gişeleri, at koşularına poker masalarına bıraktı. Yeşil türbeyi kapattık; Mavi gişeyi

açtı. Falcı kadını kaldırdık yerine Müzeyyen ablayı oturttuk ne yaptık neyi değiştirdik. Sadece kelimeleri Mukadderat alın yazısı kadar orta zaman kelimelelerinin yerini, şans talih sürpriz adlar insan aklına gayri ihtiyari şu meşhur mısra geliyor. ‘Âlem yine âlem devran yine ol devran’” (Serdengeçti, 1947b: 4).

Görüldüğü üzere, modernleşmenin sonuçları olarak geleneksel değerlerin kaybı ve yerine ikame edilen tesadüfçü hayat anlayışı ile ortaya çıkan toplumsal görseldeki sorunlar tasvir edilmektedir. Başka bir mesele de geçmişin inkârı ile kuşaklar arası çeşitli farklılıkların oluşturulmuş olması ve değişen toplumsal yapıdır. Bu bağlamda, modernleşme ile geçmişin inkârı amaçlanırken eski ve yeni nesil arasına nifak sokulmuş, babalar ile çocuklar birbirlerine karşı düşmanlaştırılmış, dil bozulmuş ve kadınlara geniş hürriyetler tanınmıştır (Yüksel, 1948:3). Böylelikle toplumun çekirdeği olan aile müessesesi derin yaralar almıştır (Yüksel, 1948: 3).

Giyimde de kılık kıyafette de değişimi öngören bahse konu modernleşme tasavvuru Avrupa ile uyumun, teknik ve maddi ilerlemenin bir gereği olarak görülmüştür. Ancak günün sonunda *Serdengeçti*'ye göre söz konusu tasavvuru “ruhi ıstıraplar takip edecek ve bu ıstıraplar seneden seneye daha vahim bir hal” almaya doğru evrilecektir (Leyvarz, Ağustos 1952: 6). Böylelikle inkılaplar “bu topraklar üzerinde bu toprağın insanına yabancı bilgisiz fakat her şeyi bilirim iddiasında bulunan, ukalâ menfi ruhlu yıkıcı bir nesil” (Yüksel, Mart 1948: 5) portresi ortaya çıkarmıştır.

Her ihtilal ve inkılap kendi dünya görüşünü ve hayat tasavvurunu, insana ve topluma bakış açısını, hareket ve faaliyet programını belirli formüllerle ortaya koyar. Cumhuriyet modernleşmesi de benzer bir yöntemle prensip ve programını 6 okla/ilkeyle formülize etmiştir (Yüksel, 1948: 3) fakat bu formülasyonda *Serdengeçti* dergisinde laikliğe ilişkin önemli eleştiriler dile getirilmektedir. Yeni teşkilatlanmayla birlikte Türkiye Cumhuriyeti laik bir cemiyet olarak tasarlanmıştır. Lakin, laiklik din ve dünya işleri arasında Batı dünyasında örneğin Fransa’da olduğu gibi pasifliği esas alan bir uzlaşma anlayışına dayandığını ileri sürmek zordur çünkü Türkiye din ve mukaddesat düşmanlığı ile Millî Mücadeleyi yapan ruhun aforozunu esas alan (Serdengeçti, Temmuz 1949b: 15) laiklik ilkesi daha çok “dine taarruz ve tecavüz eden” aktif bir mahiyettedir (Serdengeçti, 30 Aralık 1959: 10). Osman Yüksel’e (30 Aralık 1959: 3) göre Cumhuriyet modernleşmesi kapsamında hayata hâkim kılınmak istenen inkılaplar “milletin içinden vicdanından doğmadığı, milli bünyeye uymadığı için, üstelik eski nizâmı da alt üst etmiş, iman ve itikatları sarsarak bir nevi iç huzursuzluğa manevi değerler buhranına sebep olmuştur.” Bu nedenle, laiklik ve inkılapçılık adı altında Anadolu halkının imanı, vicdanı, hak ve hukuku tahrif edilmiştir (Serdengeçti, Eylül 1957:

1). *Serdengeçti*'ye göre Atatürk inkılabının laiklik ilkesi altında gerçekleştirilen inkılapların temel gerekçesi Osmanlı İmparatorluğu döneminde hilafet makamının sultanın bizzat şahsında bulunan bir güç olması ve zamanla bu gücün siyasal güç ile çatışma ihtimalini taşımasıdır. Dolayısıyla, Cumhuriyet modernleşmesi laikliğin bir sonucu olarak hilafeti, tekke ve zaviyeleri lağvetmiş ve Batı'nın ahlak ve adetlerini memlekete ithal etmiştir (Leyvarz, Ağustos 1952: 6). Başlangıçta CHP'nin umdelerinden biri olan laiklik zamanla anayasal ilke haline gelmiş ve Cumhuriyet tabuları içerisinde yer almıştır. "Bu suretle din ve iman düşmanlarının elinde eğilmez, kırılmaz bir kılıç haline getirildi" (*Serdengeçti*, Mayıs 1949a: 2). Din, hilal ve istiklal uğruna binlerce şehidin verilmesiyle kazanılan kurtuluş savaşından sonra bahse konu kılıç ile Millî mücadele ruhuna ihanet edilmiş ve büyük iman cephe-leri susturulmuştur. Ayrıca, "ruhların kaynaştığı, vicdanların tatmin olduğu büyük iman merkezlerini kapatıldılar. Kanunlar çıkararak toplantıları yasak ettiler. Cemaatları dağıttılar. Bunun yerine iradelerin gevşediği sevitabiilerin işlediği yerler sinemalar, tiyatrolar, meyhaneler, randevu evleri, stadyumlar açıldılar. Gençliğimizin galeyanını, heyecanını, aşkını bu bataklıklara akıttılar. Ruhumuzu söndürdüler" (Yüksel, 1948: 3). *Serdengeçti*'ye göre "cami ile mektebin anlaşacağı, kaynaşacağı, hocanın mektebe gururla, sevinçle, öğretmenin camiye ruh huzuru ve huşu içinde gireceği güne kadar inkılap topal kalacaktır" (Akdemir, Mart 1957: 11).

Yukarıda *Serdengeçti*'nin bir karşı konumlanmış ve bir refleks hareketi olduğu ifade edilmişti. Söz konusu karşı konumlanmış ve refleksin özünde Cumhuriyet modernleşmesine atıfla yapıldığı ortaya çıkmaktadır. O halde şimdi erken Cumhuriyet dönemi uygulamalarına birçok bağlamda eleştirel yaklaşan *Serdengeçti*'nin ideolojik terkiibini nasıl inşa ettiğine bakmak yerinde olacaktır.

Serdengeçti'de İdeolojik Formasyonun İnşası: Muhafazakâr Milliyetçilik

Serdengeçti dergisinin ideolojik formasyonunu çözümlenmeye imkân tanıyacak ifadelerden birisi "Tanrı dağı kadar Türk Hirâ dağı (Cebelinûr) kadar Müslümanız" (*Serdengeçti*, 1947b: 3-4) şeklindeki tanımlamadır. Bu ifade hem Türk kültürünü hem de İslam'ı bir araya getirme ve onları ortak paydada konumlandırma amacı taşımaktadır çünkü 'Tanrı Dağı kadar Türk' ibaresi ile Türk milletinin simgelenmesi söz konusu iken 'Hira Dağı kadar Müslüman' ifadesi ile de İslam'ın neşvü nema bulduğu gelişip serpildiği mekâna yani Hira Dağı'na referansla Müslüman kimliği ortaya koyulmaktadır. Ayrıca, Tanrı Dağı Türk mitolojisinde önemli bir yere sahip olmakla

birlikte Türk halkının kendi köklerine, kültürüne ve tarihine de olan bağlılığı dile getirmesi açısından önemli bir temsile sahiptir. Diğer taraftan, Hıra Dağı ile de muhatabın dini kimliğine referansla İslam'ın kutsal mekanına ve temelleriyle olan bağına atıfta bulunmaktadır. Her iki kavramın sloganik bir bağlamda birleştirilerek kullanılması muhafazakâr milliyetçiliğin birleştirici unsuruna işaret etmektedir. *Serdengeçti*'nin ideolojik terkibine ilişkin ilk değerlendirme derginin birinci sayısında "Bizim Milliyetçiliğimiz" başlıklı yazıda ortaya konulmaktadır. Buna göre kendilerini gerçek milliyetçi olarak konumlandıran Serdengeçtilere göre "Milliyetçilik bizim için bir vasıta değil, bizatihi bir gayedir. (...) Bizim milliyetçiliğimiz hususi vagon, bol harcırah, yüksek makam milliyetçiliği değildir. Hakka tapan, halkı tutan, yalınlık bir milliyetçiliktir" (Serdengeçti, 1947b: 3-4). O halde onun milliyetçiliği hakka olan bağlılık ve halkı kucaklama prensibi üzerine inşa edilirken adil ve doğru bir yönetim anlayışını gerektiriyor. Bu itibarla oldukça özgün ve belirli karakterlere, değerlere ve prensiplere dayalı bir milliyetçilik anlayışı ortaya konulmaktadır. *Serdengeçti*'ye göre milliyetçilik en eski ideoloji olarak toplumu doğru yola iletmeye açısından da benimsenmesi gereken bir idealdir. Bu noktada şu değerlendirme yapılmaktadır: "Tarihin binlerce yıllık mazisi milli varlığın, cemiyet hayatından en esası, en faydalı prensip olduğunu isbat etmiştir. (...) En fazla payidar olan uluslar milli benlik ve geleneklerini unutmayan, ona bağlı kalanlardır" (Gürdağı, Mart 1948: 16). İlgili yazının devamında bir millete ait olma durumunu ifade eden milliyet kavramı ile ortak dil, kültür, tarih ve coğrafya gibi karakteristik özellikler ile birbirine benzeyen ortak niteliklere sahip bir topluluk için bir araya gelmekle oluşan Türk kimliği vurgusuna atıf yapılmaktadır:

"Milliyet cemiyetlerin refahı, saadeti yükselmesi için en temiz, en saf şehitler kanı ile yoğrulmuş, öz bir macun haline gelmiş idealdir. Türk genci, işte senin idealin milliyet, vatan, Türkçülük mefhumlarıdır. Damarlarında Türk kanı taşıyan her gencin yegâne ülküsünde bu olmalıdır. (...) Türklük seni ilk beşer aleminden aldı, son beşer alemine kadar götürecektir buna asla şüphelenmesin.

Türk oğlu! Türklük asırlar boyu yaşadı ve gene senin vatan uğruna hiçbir azimetten dönmeden, yılmadan çalışman sayesinde ta haşra kadar yaşayacak. (...)

Arkadaş, biz Fatih'in Oğuz Han'ın neslindeniz. (Tanrı) bizim dünya asayişini düzletmek harp yapmak için yarattı ve Türk adını verdi. Hazreti Muhammed'in Hadisi Şerifindeki şu sözü kaydetmekle Türklerin harpçi bir millet olduklarını bir daha haykırmak isterim. (Benim bir ordum vardır, ona [Türk] adı verdim. Onları doğuda yerleştirdim. Bir ulusa kızarsam Türkleri o ulus üzerine musallat kılanım.)" (Gürdağı, Mart 1948: 16).

Söz konusu Türk kimliğinde milliyetçiliğe güçlü bir referans verilerek milliyetin kutsallığına ve milli değerlerin yüksekliğine atıfla genç kuşaklara bir ideoloji sunulmaktadır. Burada Türklük sadece etnik bir kimlik olarak değil aynı zamanda bir üst kimlik, bir ideal ve bir misyon olarak da ele alınmaktadır. Osman Yüksel “Neler, Neler Yapmadılar!” başlıklı yazısında ilginç bir şekilde milliyetçiliği misakı milli ruhu ile ilişkilendirmektedir. Bu ilişkide milliyetçiliğin özellikle Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılmasına müteakip bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı ve Anadolu müdafaasını yapan ruhun misakı milli ruhu olduğu vurgulanmaktadır: “ilhamını ruhçu bir alm görüşünden alan, fedakarlığa ve mesuliyet hissine dayanan, öldükten sonra tekrar dirileceğine inanan ezelden ebede akan şehit ve gazi Mehmetçiğin ruhu, anadoluda bin yıllık mazisi olan Müslüman Türkün ruhu[-dur]” (Yüksel, 1948: 3). Bu itibarla milliyetçilik “milli mücadeleden beri hep yüksek, ulvi hareketlerin başında” görülen ve “çeyrek asırlık tarihimizde bir kurtuluş, kendine geliş, varlığını duyuş hareketlerinin alemi olmuştur” (Serdengeçti, Temmuz 1949a: 9). Öte yandan, ideolojik terkipte milletlerin milliyetlerin teşekkülünde en büyük rolü oynaması hasebiyle ırkın önemi inkâr edilmiyor ancak ırkçılık da benimsenmiyor. Bu noktada Serdengeçtilerin ırkçılığı Almanlar ve Ruslarda olduğu gibi ırk politik değil ilmi ve içtimai bir niteliktedir (Serdengeçti, Mayıs 1949b: 5). Nitekim “biz de takdir ederiz ki şunun bunun şecerisini sorucu, ayrımcı, soğutucu ırkçı bir politika bizi dahilde ayrılığa parçalanmağa götürür. Hariçte, düşmanlarımıza fırsat verir, husumetlileri üzerimize çeker” (Serdengeçti, Mayıs 1949b: 5).

Serdengeçti dergisinde ideolojik formasyonun inşasında kullanılan temel bazı parametreler bulunmaktadır. Tarih, coğrafya ve din şeklinde dile getirilen bu hususlar millet olmanın temel unsurlarını oluşturmaktadır (Serdengeçti, Ekim 1949c: 13). Söz konusu unsurların bir araya gelmesiyle birlikte insan birlikteliği bir millet olarak nitelendirilebilir ve inşa edilen ortak payda etrafında yaşanabilir. O halde *Serdengeçti* dergisinde söz konusu unsurlara yüklenen anlamın ortaya konulması benimsenen ideolojik formasyonun açıklanmasında faydalı olacaktır. Bu doğrultuda öncelikle tarih kavramından başlamak yerinde bir teşebbüs olabilir.

Milliyetçilikte tarih tasavvuru ulusal birliği oluşturmak ve kimliği güçlendirmek için elzem görülmektedir. Bununla birlikte tarih ulusal bağımsızlık mücadelelerini vurgulamak için de kullanılan kavramların başında yer alır. Bu nedenle tarih şuuru, milliyetçi ideolojinin temel yapı taşları içerisinde bulunur. Kavramın ehemmiyeti *Serdengeçti* sayfalarında yer edinmekte ve kimliğin inşasında kullanılmaktadır:

“Öteden beri insanların bir türlü vazgeçemedikleri bir şey var. Bu da kök telakisi, mazi fikri, tarih şuurudur. Bir millet kendini ne kadar köklü ne kadar eski bilirse, o kadar şerefli sayıyor! Biz Türkler bu bakımdan daha bahtiyar kişileriz. Varlığımızın tarih ve coğrafya içindeki yeri, hiçbir milletle mukayese edilemeyecek kadar büyüktür. Tam 36 devlet kurmuş bir ırkın çocuklarıyız!” (Yüksel, Mart 1948: 3).

Osman Yüksel’in kaleme aldığı bu değerlendirme Türk milletinin tarihine, geçmişine ve hafızasına olan bağlılığı ve sürekliliği vurgulayarak milliyetçi bir perspektif sunmaktadır. İlgili değerlendirmede aynı zamanda Türklerin kolektif hafızada yer edinen geçmişleriyle ve hatıralarıyla kendilerini şerefli hissetmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, Türklerin diğer milletlerden üstünlüklerine değinilerek geçmişi bilme ve coğrafi büyüklük gibi hususlarda Türklerin sahip oldukları ayrıcalığa da atıfta bulunmaktadır. Yüksel ilgili yazıda Türk tarihinin başlangıcını Anadolu Selçuklu ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu’ndan başlatmaktadır:

“Medeniyetimiz ve manevi varlığımız bu iki devletin [Anadolu Selçuklu devleti ile Osmanlı İmparatorluğu] kıymetleri, eserleri üzerinde yükseliyor. Gerçekten bir İnce Minare, ve Yeşil türbenin, bir Süleymaniye’nin yanında Çinliye oyduurlan Gültekin Kitabelerinin, birkaç taş parçasının ne kıymeti var! Onun için biz Türk deyince aynı şuurlu İslâm deyoruz! Türkcülüğümüz Taşkentleri, Buharaları, Semerkantları, Bağdatları, İslâm Türk merkezlerinde yükselen büyük medeniyetleri, kütüphaneleri yakıp yıkan İslâm-Türk alemini bir daha kalkamayacak kadar yere seren Cengizlere, Timurlara kaside yazan bir Türkcülük deyildir” (Yüksel, Mart 1948: 3).

Yüksel burada ideolojik terkinin tarihsel ve kültürel bir bakış açısıyla şekillendiğini, özellikle Osmanlı ve Selçuklu devletlerinin bu ideolojik konumlanışında temel ve başlangıç noktası oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kültürel miras, tarih ve manevi varlık gibi hususlar söz konusu devletlerin eserleriyle inşa edilmiştir. Burada Yüksel milliyetçilik tasavvurunu, Türk-İslam medeniyeti ve onun kültürel kodları bağlamında ele almaktadır. Böylelikle o Türk milliyetçiliği ile İslam şuuru arasında bir uyum ve ahenk kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda söz konusu uyum ve ahenge zarar verecek nitelikler kimliğin inşasında öteki olarak konumlandırılarak egale edilmektedir. Nihal Atsız, bir dünya görüşüne sahip olması gereken Türkcülüğün kıyafetten takvime, soyadından aile telakkisine kadar her şeyi kendi zaviyesinde mütalaa eden fikirleri bulundurmasını ifade ettiği “Devletimizin Kuruluşu” başlıklı *Serdengeçti* yazısında Türklerin tarihine ilişkin şu satırları kaleme almaktadır:

“Otuz asırlık tarihimizde biz iki devlet kurduk. Birincisi, tarihin karanlıklarından itibaren başlayarak son çağa kadar gelen ve kaybedilen devlet yani Türkistandaki, asıl Anayurttaki devlet; ikincisi de Onbirinci asır kurulup günümüze kadar gelen Önasyadaki devlet, yani bizim devletimiz, Anayurt dışında kurulan devletler bu hesaptan hariçtir” (Atsız, Mayıs-Haziran 1952: 9).

Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere, *Serdengeçti*'de Türk milletinin tarihine ilişkin değerlendirmelerde zaman mefkûresine atıfla süreklilik vurgulanmaktadır. Bununla birlikte Osman Yüksel "Malazgirt'ten Sakarya'ya" temalı yazısında Türk tarihine referansla onun baştan başa bir meydan tarihi olduğunu vurguladığı yazısında şu satırlara yer vermektedir: "Türk, tarihini meydana yazan, talihini meydana deneyen insandır" (Yüksel, Eylül 1952: 2). Dolayısıyla O, tarih mefkûresine ilişkin pozisyonunu ortaya koyarken Malazgirt, Kosova, Çaldıran, Mohaç ve Sakarya meydan muharebeleri gibi Türk düşünce dünyasında yer edinmiş simgesel savaşlara değinilmektedir. 1071'de Alp Arslan'ın Malazgirt'te "İslam şarkı, Hristiyan garba indirdiği bu büyük darbe, salveti Viyana surlarına kadar uzanan Türk istilalar tarihinin bir başlangıcı, bir besmelesidir. İslam Türkün Anadolu'daki mazisi dokuz asra yaklaşıyor" (Yüksel, Eylül 1952: 2). Yüksel, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'ya gerçekleştirmiş olduğu seferlere odaklanarak Türk tarihine anlam yükleme çabasıdır. Nitekim, Türk milliyetçiliği tarihsel büyüklüğe ve geçmişte edinilen zaferlere atıfla inşa edilmektedir.

Milliyetçilikte coğrafya ve mekân tasavvuru bir ulusun varlığını, kimliğini, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini oluşturan unsurlardan bir diğeridir. Bahse konu unsur özünde bir ulusun sınırlarını, topraklarını ve fiziki varlığına ilişkin değerlendirmeleri barındırmaktadır. Bu itibarla o, bir ulusun varlığını ve birliğini güçlü kılan faktörler içerisinde yer alır. Yüksel "Kanlı Balkanlar" başlıklı yazısında Türk milletini tarih boyunca geniş bir coğrafyayı fetheden ve bu coğrafya üzerinde hükümet etme işlevini yerine getirerek büyük eserler ortaya koyan bir millet olarak nitelendirmektedir. Ancak geçmişin ihtişamının hafızada sadece bir anı olarak yer edinmesi *Serdengeçti*'de arzu edilmeyen bir durumu ve geçmişe özlemi beraberinde getirmektedir. Söz konusu rahatsızlık özünde birçok eski toprağın ve Türk coğrafyasının kaybedilmiş olmasından ileri gelmektedir. Bununla birlikte resmî ideolojiye meydan okuyuş da göze çarpmaktadır. Yüksel'e göre Türkiye'nin Edirne ile Kars arasındaki sıkışmışlığı bir Cumhuriyet öğretisidir ve bu teze ilişkin güçlü bir muhalefetin ileri sürülmesi gerekmektedir:

"Eskiden haritada dahi büyük bir vatanımız varmış! Üç kıt'a ve yedi deniz emrimize amâde imiş! Biz bunları masal gibi dinledik; hayal gibi yaşadık. Bizlere muayyen bir siyasetin mukadderat çizgisi gibi değişmiyen sınırlarını ezberlettik. İşte vatanımız burasıdır dediler. Tarih 19 Mayıs 1919 başlıyor, vatan doğuda Kars ile batıda Edirne arasında sıkışıp kalıyordu! Bu başlangıç ve bitişlerden bir gün evvelini düşünmek, bir santim ilerisine bakmak bir nevi günahı. (...) Dünyada bizden başka hiçbir millet yoktur ki aynı coğrafi sahada

bulunsun aynı ırktan, aynı dil ve dinden olsun da ayrı ayrı yaşasınlar!.. sağ kolumuz bir yerde, sol kolumuz bir yerde kalmış gibi tuhaf garib bir haldeyiz. Bizim bizden olan insanlarla, haris muhteris, emperyalist bir ırkın pençesinde inleyen kardeşlerimizle alâkalanmamız kadar tabii, hatta zaruri, ne olabilir? Bu aynı zamanda insani, milli, dini bir vazifedir" (Yüksel, 1947: 8).

Yüksel'e göre tarihi geçmişte aynı mekâmı ve coğrafyayı paylaşmaktan dolayı hasıl olan sorumluluk Türkiye'yi Müslüman ve Türk coğrafyasına karşı bağlantılı ve ilişkili kılmaktadır. Bunun için de diğer coğrafyalarla fiziki birlik ve beraberliğin bulunma şartı aranmamaktadır. Yüksel ilgili yazının devamında Türk ve İslam ortak paydasında ecdat yadigarı hamisiz ve kimsesiz zulüm altındaki din kardeşlerine ve ülküdaşlarına kayıtsız kalınmamasının bir gereklilik olduğunu ve vatanın sadece oturulan mekân ile mukayyet olmadığını ifade etmektedir (Yüksel, 1947: 9). Bu itibarla bir gün tarihin maktûs talihî kırılarak kıtalara, iklimlere sığmayan ve farklı milletlere hükmeden bir ırkın çocukları olarak Türklerin "Kanlı Makedonya dağlarından, Pamir yaylasına Altay dağlarından İtil-Oral vadilerine kadar uzanan ülkelerde, kızıl zorbanın altında can veren, can çekişen" ruhlara hitaben intikam alacakları vaat edilmektedir (Serdengeçti, Ekim 1949b: 11). Bunların her biri milliyetçi bir refleksle söz konusu bölgelerde yaşayan insanların birbirlerine karşı duyduğu bağlılığı ve ortak kaderi ortaya koyması açısından kıymetlidir.

Serdengeçti dergisinde ideolojik terkibe kaynaklık eden bir diğer unsur da dindir. Din, ilgili süreli yayında ortak değerlerin, kültür ve ahlaki temellerin ayrılmaz bir vechesi olarak değerlendirilmektedir. Milliyetçilik terminolojisinde dinin geniş yer bulması toplumsal birliğin sağlanması, etik değerlerin güçlendirilmesi, milli birliğin sağlanması, ahlaki değerlerin ve toplumsal normların geliştirilmesi noktasında ilgili ideolojinin muhafazakâr bir hüviyete bürünmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla, dini semboller, ritüeller ve öğretiler muhafazakâr milliyetçiliğin inşasında başat rol oynamaktadır. Bu doğrultuda din ve manevi motivasyon *Serdengeçti*'ye göre "küçük Osmanlı Beyliğini cihangir bir imparatorluk haline getire[rek]" onun üç kıtaya ve yedi denize hükmetmesini sağlamıştır (Serdengeçti, Mart 1960: 8). Yine benzer saikler asırlarca "Yemen çöllerine, Kafkas şahikalarına, Budin ufuklarına [Türk] ırkının şehamet destanını" bir imanın peşinde yazdırmıştır (Akdemir, 30 Aralık 1959: 7). "Hindistan ve Pakistan" başlıklı imzasız bir yazıda Türk milletinin Hint yarımadası ile Pakistan arasında güçlü bağların, tarihi dayanışmanın ve din birliğinin varlığından bahsedilerek Türklerin bahse konu coğrafyada bırakmış olduğu eserlere atıfla şu satırlara yer verilmektedir:

“Hint yanmadası biz Türklerce sadece coğrafi bir isim olmaktan çok uzaktır. Bu beldede yer yer yükselen, akıllara durgunluk veren eserlerimiz bunu ispata kafidir. Onun içindir ki, Pakistan’da ve Hindistan’da olup bitenler bizi yakından ilgilendirir. Evvela aynı kıtanın insanlarıyız. Asyalıyız. Saniyen tarihi bağlarla sıkı sıkıya bağlıyız. Fakat bizi daha çok alakadar eden Hindistan’dan ziyade Pakistan’dır. Pakistan dünya milletleri arasında bizi en çok seven bir millettir. Çok sıkı tarihi bağların yanında Pakistan’la aramızda din birliği var. Kim ne derse desin din hala insan cemiyetleri içinde en kuvvetli bir müessese, insanlar arasında en kuvvetli bir bağdır. (...) Türk milleti en karanlık günlerinde o zaman Hint Müslümanları dediğimiz Pakistanlı kardeşlerinin yardımlarını unutmamıştır ve unutamaz. Hindistan camilerinden Türkiye’nin kurtuluşu için arşa yükselen dualar hala kulaklarımızdadır” (Serdengeçti, Mayıs-Haziran 1952a: 6).

Nevzat Yalçıntaş da benzer bir değerlendirmeye kaleme aldığı “Din Hayatımız” isimli yazısında Türk-İslam medeniyetinin oluşumuna kaynaklık eden din ve ondan mütevellit ilahi aşk “ırkı, dili, kültürü hatta coğrafyası ayrı insanları birleştirerek, yoğurarak Pakistan yapan, Endonezya’yı hürriyetine kavuşturan, bugün Afrika sahillerini uyandıran yarın Türklük âlemini millet yapacak olan tatlı ateşin kaynağı[dır]” (Yalçıntaş, Ağustos 1952: 4). İslam ile Türklük arasında tesis edilmeye çalışılan güçlü bağ ile medeniyetlerin inşasında ilahi aşkın oynadığı rol harmanlanarak geleceğe dair bir perspektif çizilmektedir. Osman Yüksel “Ortaşarkta Çıban Başı: İsrail” temalı yazısında İslam’ın referans alındığı bir ümmet coğrafyasının inşasını arzulamaktadır: “Mağripten meşrika, Cavadan Atlantik kıyılarına kadar yaşayan Müslüman ülkeleri bir Allah bir Kitap bir bayrak altında toplanmalıdır. Bunca medeniyetlerin varisi olan Türk, Arap, İran, Hint, Efgan, Pakistan milletleri tarihlerine yakışır bir şekilde tekrar uyanmalı, bu muazzam birliğe doğru, el ele kol kola, omuz omuza yürümelidir” (Yüksel, Mart 1957: 13). Arzulanan bu teşkilatlanma oldukça realist ve gerçekleşme ihtimal dahilindedir çünkü ortak bir dine mensup olmaktan mütevellit “Türklerle Araplar arasında asırlarca devam eden, bir inanış, düşünüş, yaşayış birliği bulunması söz konusudur. Asırlarca Türklerle Araplar aynı bayrak altında, aynı devlette, aynı kanunlara, aynı cemiyet, hukuk, ahlak nizamına tabi olmuştur, bir ve beraber yaşamışlardır” (Serdengeçti, Aralık 1957: 6). Bu sebeple *Serdengeçti*’ye göre, en az tarih ve coğrafya kadar büyük bir birleştirici unsura sahip olan dinin milyonlarca insanı bir arada tutacağına inanılmaktadır (Serdengeçti, Eylül 1950b: 8). Sonuç olarak *Serdengeçti* dergisinde din, Türk milletini diğer Müslüman topluluklarla birleştiren bir unsur olarak nitelendirilmektedir. Bu nitelendirmeye din, tarih ve coğrafya gibi muhafazakâr milliyetçiliğin bir ideolojik terkip olarak inşasına kaynaklık etmektedir.

Sonuç

Serdengeçti Dergisi, 1947-1962 yılları arasında Osman Yüksel tarafından çıkarılan süreli bir yayındır. Yayın hayatı boyunca 33 sayılıklı bir birikimi Türk siyasal hayatına ve Türk düşün dünyasına armağan eden bu teşebbüs aynı zamanda muhafazakâr Türk milliyetçiliğinin önemli sembolleri içerisindedir. Dergi özünde bir tepki hareketidir. Modern cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte siyasal iktidara gelen elitlerin toplumsal taleplere kayıtsız kalan politikalarına, devrimlerin tepeden inmece ve yukarıdan aşağıya doğru yapılması gerektiği inancına karşı içtimai bir tepkinin uyanmasını ya da oluşmasını sağlamak üzere ortaya çıkmıştır. *Serdengeçti* aynı zamanda erken Cumhuriyet döneminde modernleşme adıyla yapılan Türk kültürü ve İslam inancı ile çelişen dönüşümlere ve reformlara da meydan okumuştur. Bu doğrultuda hedef kitlesine gençleri oturtan *Serdengeçti* halkın bilinçlendirilmesi ve siyasal elitlerin uyarılması noktasında önemli bir misyonu ifa etmiştir. Ancak, tek parti döneminde yazılı ve görsel medya üzerindeki yoğun baskı ve sansürün varlığı bahse konu ifanın sürdürülmesini zorlaştırmıştır. Bu minvalde, Osman Yüksel başta olmak üzere *Serdengeçti*'de yazıları çıkan birçok yazarın yasal kovuşturmaları ve mahkûmiyetleri bulunmuştur ki bunların bir kısmı derginin kapanmasıyla sonuçlanmıştır. Lakin, *Serdengeçti* özgür düşüncenin ve bağımsız basının gerekliliğinden hareketle ne bir siyasal partinin himayesinde bulunmuş ne de siyasal baskılara boyun eğmiştir. İlâveten, siyasal, kültürel ve toplumsal konularda Anadolu bir tutum benimseyerek fikirlerini açık bir yüreklilikle dile getirmeyi başarabilmiştir.

Yapılan araştırma neticesinde, Serdengeçtilere göre, Cumhuriyet modernleşmesi adı altında gerçekleştirilen inkılapların ve devrimlerin toplumsal yapı, değerler, inanç sistemi ve Türk kimliği ile çelişmekte olduğu çıkarımında bulunulabilir. Daha açık bir ifadeyle, tarihsel sürekliliği yok sayan, yeni bir insan ve toplum tahayyülünde bulunan, din ve devlet işlerinin mutlak anlamda ayrılması gerekliliğini savunan bir modernleşme tasavvuru Anadolu coğrafyasında kültür emperyalizmine kapı aralamaktadır. Bunun yanında, dinin siyasal ve toplumsal hayattan soyutlanması Türkiye'nin İslam coğrafyası üzerindeki etkinliğini ve itibarını ortadan kaldıracak ve söz konusu coğrafya ile olan birlikteliği baltalayacaktır. Bu itibarla dine ayrı bir önem atfedilmektedir ki o ideolojik formasyonun inşasında kullanılan temel parametreler içerisinde yer almaktadır. Nitekim, ele alınan dış politika konularında Türk dünyasından daha fazla İslam coğrafyasıyla ilgili temaların ele alınması bu durumu doğrular niteliktedir. Ancak, bahse konu durum dergide Türk milliyetçiliğinin ihmal edildiği sonucunu doğurmaz. *Serdengeçti*'de ide-

olojik formasyon ‘Tanrı dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslüman’ sloganik söylemiyle ortaya konulurken muhafazakâr milliyetçi bileşenleri ihtiva eden bir birliktelik benimsenmekte ve yarımların milliyetçilerine inşa edilen bu ifadeyi de miras bırakmaktadır. Dolayısıyla, dergide Türk-İslam sentezini esas alan bir ideolojik terkip söz konusudur. Geleneksel İslami tarih ve coğrafyanın esas alındığı bir anlayışla Türk kimliği şekillendirilerek Kemalist ideolojiye alternatif bir bakış açısı geliştirilmiştir. *Serdengeçti*’nin ortaya çıkışı gibi ideolojik formasyonu da bir tepkinin ürünüdür. Bu doğrultuda, Muhafazakâr milliyetçiliğin bir temsili olma iddiasıyla ortaya çıkan *Serdengeçti* dergisinde milletin gerçek evlatlarının kimler olduğu sorgulanmakta ve milletin her an tehlikede olabileceği varsayımıyla sürekli olarak teyakkuza alınması salık verilmektedir.

Kaynakça

- Akdemir, A. R. (30 Aralık 1959). “İman!”. *Serdengeçti*. Sayı 31. s. 7.
- Akdemir, A. R. (Mart 1957). “Müneverin Mesuliyeti”. *Serdengeçti*. Sayı 23. s. 11.
- Atsız, N. (Mayıs-Haziran 1952). “Devletimizin Kuruluşu”. *Serdengeçti*. Sayı 15-16. s. 9.
- Başok, A. (2022). *Türk Kültürü ve Edebiyatında Serdengeçti Dergisi*. Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi – Teknik ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bora, T. (2017). *Cereyanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bölükbaşı, Y. Z. (2023). “Türkçülükten İslamcı-Muhafazakarlığa: Türk Sağının İnşasında Serdengeçti Dergisi”. *Türk Siyasal Hayatında Siyasi Fikir Temsilleri*, (Ed.) İlhan Bilici. Ankara: Tezkire Yayınları. s. 262-297.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Darendelioğlu, İ. (1977). *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*. İstanbul: Toker Yayınları.
- Gürdağı, B. S. (Mart 1948). “Bizim İdealimiz”. *Serdengeçti*. Sayı 4. s. 16).
- Hocaoğlu, O. K. (Haziran 1951). “Camileri Klise Yaparken”. *Serdengeçti*. Sayı 13. s. 13.
- İlhan, F. (2019). *Türk Muhafazakarlığı ve Serdengeçti Dergisi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Karakuş, E. (2014). *Nationalist Conservatism and its Enemies: Communists, Jews, Donmehs, and Free Masons in Büyük Doğu, Serdengeçti and Sebülürreşad*. Middle East Technical University the Graduate School of Social Sciences. Yüksek Lisans Tezi.
- Leyvarz, R. (Ağustos 1952). “Türkiyede İslamiyetin Uyanması”. *Serdengeçti*. Sayı 17. s. 6.
- Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Yayın Odası Yayınları.

- Özcan, A. (2009). *Serdengeçti Dergisi ve Siyaset İlişkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Özcan, A. (2018). "Tek Kişilik Kültür ve Medeniyet Ordusu: *Serdengeçti Dergisi*". *İslam'ı Uyandırmak: Çok Partili Yaşama Geçilirken İslamcı Düşünce ve Dergiler*, (Ed.) Lütfi Sunar. İlem: İlmî Etütler Derneği. s. 289-318.
- Özcan, A. (2010). *Osman Yüksel ve Serdengeçti Dergisi*. İstanbul. Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Safi, İ. (2007). *Türkiye'de Muhafazakâr Siyaset ve Yeni Arayışlar*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Serdengeçti. (1947a). "Genç Arkadaşlar!". *Serdengeçti*. Sayı 1. s. 2.
- Serdengeçti. (1947b). "Bizim Milliyetçiliğimiz". *Serdengeçti*. Sayı 1. s. 3-4.
- Serdengeçti. (1947c). "Değişmiyen Zihniyet". *Serdengeçti*. Sayı 1. s. 5.
- Serdengeçti. (1948a). "Şehvetnameler". *Serdengeçti*. Sayı 5. s. 13.
- Serdengeçti. (1948b). "Serdengeçti". *Serdengeçti*. Sayı 5. s. 16.
- Serdengeçti. (30 Aralık 1959). "C.H.Partisinin Laiklik Anlayışı". *Serdengeçti*. Sayı 31. s. 10.
- Serdengeçti. (Aralık 1957). "Türk-Arap Münasebetleri". *Serdengeçti*. Sayı 26. s. 6
- Serdengeçti. (Ekim 1949a). "Gençlik Uyandırmıyor". *Serdengeçti*. Sayı 8. s. 6
- Serdengeçti. (Ekim 1949b). "Türklüğün Perişan Hali". *Serdengeçti*. Sayı 8. s. 11.
- Serdengeçti. (Ekim 1949c). "Kürtçülük". *Serdengeçti*. Sayı 8. s. 13.
- Serdengeçti. (Eylül 1950a). "Yıkıldılar!". *Serdengeçti*. Sayı 11. s. 3.
- Serdengeçti. (Eylül 1950b). "Büyük İslam Devleti PAKİSTAN". *Serdengeçti*. Sayı 11. s. 8.
- Serdengeçti. (Eylül 1950c). "Bundan SONRA SERDENGEÇTİ". *Serdengeçti*. Sayı 11. s. 15.
- Serdengeçti. (Eylül 1957). B.Y. *Serdengeçti*. Sayı 25. s. 1.
- Serdengeçti. (Haziran 1951). "Merhaba Arkadaşlar". *Serdengeçti*. Sayı 13. s. 2.
- Serdengeçti. (Mart 1959). "Serdengeçti Nerede, Ne Zaman Çıkar?". *Serdengeçti*. Sayı 29. s. 12.
- Serdengeçti. (Mart 1960). "İnönü-Menderes Düellosu". *Serdengeçti*. Sayı 32. s. 8.
- Serdengeçti. (Mayıs 1949a). "İmansızlar Saltanatı". *Serdengeçti*. Sayı 6. s. 2.
- Serdengeçti. (Mayıs 1949b). "Hamdullah Suphiye Soruyoruz: Açtığımız Ocak Türk Ocağı Mı, Ekalliyetler Ocağı mı?!..". *Serdengeçti*. Sayı 6. s. 5.
- Serdengeçti. (Mayıs 1949c). "Muhterem Bayilerimiz, Dostlarımız, Okuyucularımız!..". *Serdengeçti*. Sayı 6. s. 16.
- Serdengeçti. (Mayıs 1956). "Okuyucularımıza". *Serdengeçti*. Sayı 22. s. 16.
- Serdengeçti. (Mayıs-Haziran 1952a). "Hindistan ve Pakistan". *Serdengeçti*. Sayı 15-16. s. 6.
- Serdengeçti. (Mayıs-Haziran 1952b). "Okuyucularımıza". *Serdengeçti*. Sayı 15-16. s. 32.
- Serdengeçti. (Nisan 1957). "Muhterem Okuyucularımız!". *Serdengeçti*. Sayı 24. s. 16.
- Serdengeçti. (Ocak 1959). "Halkevlerini Açacaklarımız!". *Serdengeçti*. Sayı 28. s. 12.
- Serdengeçti. (Şubat 1962). "Tekrar Çıkıyoruz". *Serdengeçti*. Sayı 33. s. 3.
- Serdengeçti. (Temmuz 1949a). "Milliyetçilik ve Komünizm İstismanı". *Serdengeçti*. Sayı 7. s. 5.
- Serdengeçti. (Temmuz 1949b). "Altı Ok'un Hikâyesi". *Serdengeçti*. Sayı 7. s. 16.
- Serdengeçti. (Temmuz 1949c). "Serdengeçti". *Serdengeçti*. Sayı 7. s. 16.
- Sevilen, N. (Mayıs 1947). "Türk Musikisi ve Katilleri". *Serdengeçti*. Sayı 2. s. 10.

- Yalçıntaş, N. (Ağustos 1952). "Diniz Hayatımız". *Serdengeçti*. Sayı 17. s. 4.
- Yüksel, O. (1947). "Kanlı Balkanlar". *Serdengeçti*. Sayı 1. s. 8).
- Yüksel, O. (1947). "Kanlı Balkanlar". *Serdengeçti*. Sayı 1. s. 8).
- Yüksel, O. (1948). "Neler, Neler Yapmadılar". *Serdengeçti*. Sayı 5. s. 3.
- Yüksel, O. (30 Aralık 1959). "İç Nizam". *Serdengeçti*. Sayı 31. s. 3.
- Yüksel, O. (Ekim 1947). "Serdengeçtinin Müdafaası". *Serdengeçti*. Sayı 3. s. 6.
- Yüksel, O. (Eylül 1952). "Malazgirt'ten Sakaryaya". *Serdengeçti*. Sayı 18. s. 2.
- Yüksel, O. (Mart 1948). "Nereye Gidiyoruz?". *Serdengeçti*. Sayı 4. s. 3.
- Yüksel, O. (Mart 1948). "Nereye Gidiyoruz?". *Serdengeçti*. Sayı 4. s. 3.
- Yüksel, O. (Mart 1956). "Yıllardan Sonra". *Serdengeçti*. Sayı 21. s. 3.
- Yüksel, O. (Mart 1957). "Ortaşarkta Çıban Başı: İsrail". *Serdengeçti*. Sayı 23. s. 13.
- Yüksel, O. (Mayıs 1947). "Manevi Emperyalizm". *Serdengeçti*. Sayı 2. s. 3.
- Yüksel, O. (Mayıs 1956). "Ayasofya!". *Serdengeçti*. Sayı 22. s. 5.